

TEMA

Gud er god, men bruger det onde

AF JENS BRUUN KOFOED

Da 26 Harbøre-fiskere druknede under en storm i 1893, rejste de efterladte en mindeplade med et citat fra Salme 118,23 (gl. oversættelse): "Af Herren er dette sket, det er underligt for vores øjne." For det indremissionske samfund i Harbøre var ulykken ikke en tilfældighed, men var styret og virket af Gud. Samtidig udtrykker de sorgen og smerten over, at de ikke forstår Guds handling.

Er en sådan forståelse af Guds forsyn bibelsk? Eller må vi med bibelske argumenter i hånden afvise den som blind skæbnetro og som et udtryk for, at Gud reelt er årsag til det onde?

Gud er god – og det onde er ondt
Et godt sted at begynde, når vi søger bibelsk vejledning i sagen, er at fastlægge den mere overordnede ramme for diskussionen. Det er således i Bibelen entydigt, at Gud er den eneste skaber, at han er almægtig, alvidende, og at han kun er god. Samtidig understreges det, at det onde er ondt, og at mennesket altid er ansvarligt for dets handlinger.

Hvis Gud er den eneste og det eneste, som *ikke* er skabt, og hvis Gud kun er god, så må enhver form for dualisme (den anskuelse, at verden beherskes af to modsatrettede, men ligeværdige kræfter, *red.*) afvises. Det onde har ikke som Gud eksisteret fra evighed af, og står derfor også under Guds almagt.

Og eftersom Gud kun er god, kan det onde ikke have sin oprindelse i Gud, men må være en konsekvens af et "fald" i Guds oprindeligt gode skaberværk. Det skyldes derfor Satan og onde mennesker. At Satan og onde mennesker har så stor magt i verden, understreger blot hvor dybt både ånder og mennesker er faldet. Kampen mellem Gud og Satan er reel, og som Guds modstander spiller Satan en yderst aktiv rolle i den ondskab, der er i verden.

Samtidig er Guds almagt over det onde absolut. Ingen mørke kræfter i skaberværket er på niveau med Gud, og udgør derfor ingen trussel mod ham. "Mig kan han intet gøre," siger Jesus om Satan (Joh 14,30). At han overhovedet får lov til at spille en rolle i korsbegivenheden, sker "for at verden skal

Guds reaktive vilje; Fordi Gud er hellig, reagerer han instinktivt mod alt ondt

forstå, at jeg elsker Faderen og gør sådan, som Faderen har påbudt mig," fortsætter Jesus. Og om de onde ånder siger Johannes til dem, der har Guds ånd: "I har overvundet dem, for han, som er i jer, er større end han, som er i verden" (1 Joh 4,4).

Guds absolutte og egentlige vilje

I GT er der en række bibelttekster, hvor Gud for en umiddelbar betragtning er i splid med sig selv.

Der står f.eks. om indbyggerne i Nineve: "da Gud så, at de vendte om fra deres onde vej, fortrød han og bragte ikke den ulykke over dem, som han havde truet dem med" (Job 3,10). Til Jonas' store fortrydelse, i øvrigt. Men hvordan harmonerer det med, at "Gud ikke er et menneske, så han lyver, et menneskebarn, så han angre. Når han har sagt noget, gør han det; når han har lovet noget, lader han det ske" (4. Mos 23,19)? Det gør det kun, hvis Gud kan *ville* noget på forskellige måder!

Gud kan ville noget i *absolut* forstand. Når Gud i skabelsesberetningen udtaler sit "Der blive lys!" er det en guddommelig bydeform, der umuliggør, at lyset *ikke* skulle blive til. Og når Paulus siger om Gud, at "i sin gode vilje forudbestemte han os til barnekår hos sig ved Jesus Kristus ... I ham

har også vi fået del i arven, vi som var forudbestemt dertil ved Guds beslutning; for han gennemfører alt efter sin viljes forsæt" (Ef 1), så er det et udtryk for Guds *absolutte* vilje: en vilje, som afspejler Guds inderste væsen, og som Gud har sørget for at realisere *uanset hvad*.

Et logisk aspekt af Guds absolutte vilje kunne man kalde Guds *reaktive* vilje. Fordi Gud er hellig, reagerer han instinktivt mod alt ondt. De mange eksempler på, at Gud straffer med evig død og fortabelse, viser, at hvor mennesker *ikke* bliver forsonet med Gud, bliver de ramt af hans evige vrede.

Gud kan dog også ville noget, som ikke uden videre bliver en realitet, men som alligevel afspejler hans *egentlige* vilje. Når Gud siger til både den gamle og den nye pagts folk, at "I skal være hellige, for jeg er hellig" (3 Mos 11,45.1 Pet 1,16), så er det ikke et udtryk for noget, som bliver realiseret på Guds befaling uanset hvad, men et udtryk for Guds ønske for helliggørelsesprocessen i sit folk.

Guds betingede og tilladende vilje

Gud kan også ville noget *betinget*. Når Gud gennem Ezekiel, siger, at "det menneske, der synder, skal dø," så er det *ikke* et udtryk for Guds absolutte vilje, eftersom der

tilføjes et *med mindre*: "Hvis den uretfærdige vender om ... skal han bevare sit liv" (Ez 18,20.27). Det er f.eks. i denne kategori, vi må placere Guds fortrydelse i eksemplet fra Jonas' Bog. Det, som Gud *egentlig* vil, er ikke at straffe ninevitterne, men at de ved *udsigten* til straffen – altså ved at lytte til domsforkyndelsen – omvender sig og bliver frelst.

Endelig vidner Bibelen også om Guds *tilladende* vilje. Når Gud f.eks. giver Satan lov til at hjem søge Job eller bruger de assyriske, babyloniske og persiske konger til at straffe sit folk, så er det ikke et udtryk for, hvad han *egentlig* vil. Guds *egentlige* væsen er at være "sen til vrede og rig på troskab og sandhed" (2 Mos 34,6), og "selv når han kuer," som det var tilfældet, da babylonerkongen Nebudkadnesar ødelagde Jerusalem og førte folket i eksil, så "forbarmer han sig i sin store troskab, det er ikke af hjertet, han mishandler og kuer mennesker" (Klag 3,32-33). Gud bruger med andre ord det onde til det gode, således at "alt" – med et citat fra NT – "virker sammen til gode for dem, som elsker Gud" (Rom 8,28).

Hvis vi skal sammenfatte Bibelens udsagn om Guds vilje, kan det altså være nyttigt at skelne mellem 1) *Guds absolutte og egentlige vilje*, som udtryk for Guds inderste væ-

Gud giver ikke bare regn og tørke, når naturen af sig selv producerer disse fænomener. Gud bestemmer i hvert enkelt tilfælde, om det skal regne.

FOTO: MICHAELA KUBIAKOV

sen og det, som Gud egentlig vil, og 2) Guds betingede og tilladende vilje, som et udtryk for det, som er fremmed for Gud, men som han alligevel gør for at kalde mennesker til omvendelse og frelse.

Der er altså et *asymmetrisk* forhold mellem Guds egentlige og fremmede gerning. Gud er kærlighed. Det er hans væsen. Men Gud er ikke vrede. Når Gud bliver vred, er det et udtryk for hans *reaktive* vilje, og hvad Gud gør i sin fremmede gerning, gør han for at kalde til omvendelse, så han kan gøre sin egentlige gerning, nemlig at forbarne sig i kærlighed.

Guds forsyn og det onde

I lyset af denne forståelsesramme kan vi nu gå til de mere springende punkter: Hvordan styrer Gud verden? Beslutter Gud alt det, der sker, eller har han givet naturen, menneskene og ånderne et vist frirum, hvor de kan virke efter eget forgodtbefindende, uden at han på forhånd har besluttet, hvad

vi skal gøre, og uden, at han på forhånd ved, hvad vi vil gøre? Detailstyrer Gud alt? Eller gør han det kun i de troendes liv eller i situationer med frelseshistorisk betydning?

Gud er stadig dybt engageret i at opretholde sit skaberværk. Han "har skabt verden med alt, hvad den rummer," og "det er ham, der [stadig] giver alle liv og ånde og alle ting" (ApG 17,24f).

Men Guds virksomhed begrænser sig ikke til det generelle plan. Han opretholder skaberværket i detaljen. Gud giver ikke bare regn og tørke, når naturen af sig selv producerer disse fænomener. Gud bestemmer i hvert enkelt tilfælde, om det skal regne. I Amos' Bog pinder Gud detailstyringen af naturen ud: "Det var dog mig, der forholdt jer regnen, da der endnu var tre måneder til høst. Jeg lod det regne over den ene by, men ikke over den anden. En mark fik regn, mens den, der ikke fik regn, tørrede hen (Amos 4,7).

Om samme detailstyring siger Moses, at

israelitterne skal huske, "hvordan Herren din Gud nu i fyrrer år har ladet dig vandre i ørkenen ... Dit tøj blev ikke slidt i laser og faldt ikke af dig, og dine fødder svulmede ikke op i disse fyrrer år (5 Mos 8,2-4).

Gud detailstyrer også mennesket. Det var Gud, der "var med Josef og viste ham godhed og lod ham finde yndest i arrestforvarerens øjne" (1 Mos 39,21), ligesom det var Gud, der sendte Josef i forvejen for at holde sin familie i live (1 Mos 45,7). Da Paulus mødte Jesus uden for Damaskus, svarede Jesus på hans spørgsmål om, hvad han skulle gøre: "Rejs dig og gå til Damaskus; dér vil man sige dig alt, hvad du er bestemt til at gøre" (ApG 22,10).

Guds detailstyring

Bibelen går imidlertid endnu videre i sine udsagn om Guds detailstyring.

For det første gælder Guds detailstyring ikke kun pagtsfolket eller handlinger, som er frelseshistorisk nødvendige. Amos min-

der israelitterne om, at der i forhold til Guds styring af verden ikke er forskel på dem og andre folk: "Er I ikke for mig, israelitter, ligesom nubierne? siger Herren. Har jeg ikke ført israelitterne op fra Egypten, filistrene fra Kaftor og aramæerne fra Kir?" (Am 9,5-7). Hos Jeremias er Gud lige så international, når han siger, at "snart truer jeg et folk eller et kongerige med at rykke det op med røde, rive det ned og ødelægge det. Men hvis det folk, jeg har truet, vender om fra sin ondskab, så fortryder jeg den ulykke, som jeg har planlagt mod det. Snart lover jeg et folk eller et kongerige at bygge det op og plante det" (Jer 18,7-9).

I Ordsprogenes Bog, som handler om livet på skabelsesplanet, hedder det, at "I en mands hjerte er der mange planer, men det er Herrens beslutning, der står fast" (19,21). I NT anfører Paulus i sin tale på Areopagos, at "af ét menneske har [Gud] skabt alle folk og ladet dem bosætte sig overalt på jorden og fastsat bestemte tider og grænser for, hvor de skal bo" (ApG 17,26).

For det andet er det ikke kun det gode, men også det onde, Gud styrer i verden. Når Gud siger, at "den, der slår en mand ihjel, skal lide døden," så tilføjes det, at "har [drabsmanden] imidlertid ikke tragtet [of-feret] efter livet, men Gud lod det ske ved

hans hånd, kan han flygte hen til et sted, jeg vil anvise dig" (2 Mos 21,12f). Her lovgiver Gud for situationer, hvor han selv – dvs. Gud – lader et i borgerligt henseende uskyldigt menneske dø for en morders hånd.

Dermed påtager Gud sig altså sin del af ansvaret for drabet. Når Gud retorisk spørger "Hvem overgav Jakob til plyndring, hvem udleverede Israel til røvere? Var det ikke Herren, ham vi havde syndet mod? De ville ikke vandre ad hans veje eller lytte til hans belæring" (Es 42,24), så var konsekvenserne af denne "overgivelse" formentlig det samme som i samtidig krigspraksis, hvor uskyldige børn blev dræbt, uskyldige kvinder blev voldtaget og uskyldige gravide fik sprættet maven op, så både de og deres uskyldige fostre døde. Og vi har ingen begrundelse for at sige, at denne ondskab kun ramte dem, der *ikke* "ville vandre ad hans veje eller lytte til hans belæring."

Tværtimod. En del af klagen i Klagesangen tager netop udgangspunkt i, at både retfærdige og uretfærdige blev ramt af Herrens straf gennem babylonernes ødelæggelse af Jerusalem. Selvom Herren "kuede [Jerusalem] for hendes mange synders skyld" (1,5), så klages der over, at de uskyldige børn og spæde, der ligger "afkræftede af sult på hvert et gadehjørne," skal

lide sammen med skyldige: "Se, Herre, og mærk dig, mod hvem du gør dette. Skal kvinder æde deres livsfrugt, de børn, de selv bragte til verden?" (2,19-20). Alligevel er den klagende ikke i tvivl om, at det kommer fra Herren: "Hvem taler, så det sker, uden at Herren har befalet det? Udgår ulykke og lykke ikke af den Højstes mund?" (Klag 3,37f).

Her handler det *ikke* om, at Gud lader en person *uforvarende* slå et i borgerligt henseende uskyldigt menneske ihjel (som i 2 Mos 21), men at han beslutter sig for at overgive mennesker både i og uden for pagtsfolket til agenter (assyrierne og Satan), som har til intention at forvolde ondt, og som derfor holdes ansvarlige for deres handlinger.

Esajas fortæller os, at assyrierne på kong Akaz' tid havde til hensigt at "tilintetgøre og udrydde mange folk" (10,7) og at de derfor ville blive straffet for deres ondskab, men at Gud *samtidig* brugte det onde, som assyrierne selv ville, som sin "vredes kæp" (10,5): "Når Herren har fuldført hele sit værk på Zi-ions bjerg og i Jerusalem, vil jeg straffe Assyriens konge for frugten af hans hjertes hovmod og for hans stolte øjnes pral" (10,12).

Dobbelt ansvar

Stærkest af alle steder ser vi dog denne >

Jens Bruun Kofoed; Vi må fastholde, hvad Bibelen *paradoksalt* nok siger om Guds almagt og menneskers ansvar

Guds handlemåde i korsfæstelsen af sin egen søn: "Det var Herrens vilje at knuse ham med sygdom," og "når hans liv er bragt som skyldoffer, ser han afkom og får et langt liv, og Herrens vilje lykkes ved ham" (Es 53,10).

Og Peter og Johannes understregede i deres bøn sammen med medkristne, at det, som Herodes og Pilatus m.fl. gjorde mod Jesus, var "at udføre det, som din hånd og vilje forud havde bestemt skulle ske" (ApG 4,27f).

På den ene side placerer Peter tydeligvis ansvaret for Jesu død hos jøderne, når han siger, at "ham fik I udleveret efter Guds fastlagte bestemmelse og forudviden, og ved lovbryderes hånd naglede I ham til korset og dræbte ham" (2,23). Samtidig var det efter Guds vilje og i overensstemmelse med hans forsyn, at det skete.

At selv korsbegivenheden udlægges af apostlene på denne måde viser, at det ikke kun er i GT, men også i NT, vi finder denne forståelse af Guds styring af verden. Gud detailstyrer alle ting, ikke bare det, som er godt eller har frelseshistorisk betydning, men også de onde handlinger, og ikke bare i sine børns liv, men også i verden som helhed. Samtidig stilles mennesket altså til ansvar for selv at have besluttet og udført de

onde handlinger, ligesom Djævelens magt i verden ikke på nogen måde undskyldes eller undervurderes.

Modsætning eller paradoks

Men hvordan kan mennesket eller Satan gøres ansvarlige for onde handlinger, som Gud beslutter og virker? Og hvis Gud beslutter onde handlinger, er han så ikke ond?

Teologer har gennem hele kirkens historie forsøgt at opløse denne tilsyneladende modsætning, og ét af løsningsforslagene er, at Gud kun detailstyrer de forhold, som har frelseshistorisk betydning, mens han i alle andre forhold har givet mennesket frihed til selv at beslutte og gøre, hvad det vil. Af samme grund er Gud *ikke* ansvarlig for de onde handlinger. De skyldes alene Satan og onde mennesker.

Problemet med denne "løsning" er paradoksalt nok, at det henter sin argumentation i et forsvar for det bibelske gudsbillede. Motivationen bag løsningsforslaget er klart bibelsk, nemlig at fastholde Gud som den, der *kun* er god, og som derfor ikke er ophav til det onde eller årsag til synden. Men dermed bliver det også et logisk problem, hvis det onde blot i ét eneste tilfælde bliver beskrevet som værende efter Guds vilje eller noget, han har besluttet.

Så kan det nemlig ikke længere hævdes, at Gud *kun* er god.

Alene ovennævnte udlægning af Jesu død (ApG 4,27f) udgør altså et stort problem for denne løsning. Dertil kommer, at selvom enkelte udsagn om Guds forsyn måske isoleret set kunne tolkes som støtte for en sådan rammeforståelse, er der så mange andre udsagn, der taler imod den, at vi samtidigt må fastholde *både* Guds og menneskers ansvar for onde handlinger – ikke bare i forbindelse med Jesu død, men som et konsistent udtryk for Guds detailstyring af verden.

I stedet for at opløse denne tilsyneladende modsætning ved at hævde, at de to sider udelukker hinanden, er det bedre at betragte den som et *paradoks*. Et paradoks er en for mennesket ufattelig tanke, der fastholder to tilsyneladende uforenelige ting samtidig. Det er menneskeligt uforståeligt, at det kan lade sig gøre, men alligevel fastholder vi det som et udtryk for, hvad Bibelen lærer om Gud.

Den bedste beskrivelse af forholdet mellem Guds almagt og den menneskelige ansvarlighed er derfor også at fastholde, hvad bibelteksterne *paradoksalt nok* siger om Guds almagt og menneskers ansvar, nemlig at *begge* følgende udsagn er kompatible,

Jens Bruun Kofoed, f. 1963
Cand.theol. 1992, ph.d. 2001
Lektor ved Dansk Bibel-Institut og professor ved Fjellhaug International University College

dvs. sande og forenelige:

- *Gud er absolut suveræn*, men hans suverænitet fungerer *aldrig* på en sådan måde, at menneskets ansvarlighed bliver suspenderet.
- *Mennesket er moralsk ansvarligt* og stilles derfor med rette til regnskab for de valg, det træffer, *uden* at denne ansvarlighed på noget tidspunkt begrænser Guds absolute suverænitet.

Selv når vi fastholder dette paradoks, så ville tanken om, at Gud også beslutter det onde *stadig* være uudholdelig, *hvis* han stod bag det onde *på samme måde*, som han står bag det gode. Men det gør han netop ikke. Her må vi fastholde andre udsagn om, at Gud *kun* er god og derfor intet *moralisk* ansvar har for det onde, og at Gud, når han beslutter sig for at overgive mennesker i onde agents vold, ikke gør det af hjertet, men som sin fremmede gerning.

Eftersom Gud er absolut suveræn, bevare han det *logiske* ansvar for de onde handlinger – han kunne nemlig have forhindret enhver ond handling, hvis han ville – mens det *moraliske* ansvar alene ligger hos Djævelen eller onde mennesker. Ja, i syndens verden *benytter* Gud sig af onde agenter, som gør det, de selv vil, og som derfor alene bærer

det moralske ansvar for deres onde handlinger, men det, som Gud egentlig vil, og som afspejler hans oprindelige vilje og evige væsen er *kun* godt.

Hvis vi ikke får kommunikeret *alle* disse bibelske sandheder om Guds forsyn og det onde, er det ikke underligt, at mennesker *hører* det, som om Gud er ond. I samtale og forkyndelse må vi derfor søge at finde formuleringer, som uden at gå på kompromis med Biblens klare tale om Guds detailstyring, fastholder, at Gud er god.

Trøsten

Hvor er trøsten dog at finde i en sådan forståelse af Guds forsyn? Når det onde rammer den ene og ikke den anden, får vi sjældent konkret svar på hvorfor. Vi må derfor som regel nøjes med de generelle svar, som Bibelen giver os, nemlig at det sker for at kalde mennesker, som ikke tror på Gud, til omvendelse (Luk 13,4-5), eller fordi det på en for os uforståelig måde virker sammen til gode for dem, som elsker Gud (Rom 8,28).

Det sidste udtrykkes indirekte også af Job, som intet svar fik på sit spørgsmål til Gud om, hvorfor han havde ladet Satan og onde mennesker pine og plage ham. Paradoksalt nok blev trøsten for Job, at han havde lært Guds almagt at kende på et dybere plan –

"Jeg havde hørt rygter om dig, men nu har jeg set dig med mine egne øjne" (Job 42,5) – og at dette kendskab gjorde ham tryk ved at være i Guds hænder, *selvom* han stadig ikke forstod Guds beslutning om at plage ham (Job 42,2f).

Den stærke trøst i denne forståelse af Guds forsyn og det onde er altså, at efter som den almægtige Gud har det logiske ansvar, så er det også i sidste ende ham, vi har med at gøre, ikke med mennesker.

Derfor skal vi under alle forhold vende os til ham og tale med ham om alle ting. Under alle forhold er vi i Guds hånd. Han har kontrollen i alt. Han styrer alt. Intet sker, uden at hans hånd, viden og plan er med. Når vi dør, er det i Guds time, for han er virkende i alt.

Men selvom han aldrig slipper den overordnede kontrol og styring, så sker der ting, som er imod hans vilje. Gud gør bare det, at han bruger det til at føre sin gode vilje igennem. Almagten viser sig ved, at han i sin almægtighed også bruger det, som er imod hans vilje. Det ser vi tydeligst af alle steder i korsets *dårskab*, hvor Gud i den lidende Kristus selv bærer konsekvenserne af alverdens ondskab til retfærdiggørelse, helligelse og løsning for enhver, som tror (1 Kor 1,18-31).